

Avdelningen för Statistik och jämförelser
Barbro Engdahl

Statistik om vuxna personer med missbruk och beroende

2015

SO0202, SO0207, SO0208

I denna beskrivning redovisas först allmänna uppgifter om undersökningen samt dess syfte och historik. Därefter redovisas undersökningens innehåll och tillförlitlighet samt hur den genomförs och hur man kan ta del av resultaten. Genom att klicka på en rubrik i innehållsförteckningen kommer man direkt till aktuellt avsnitt.

Innehållsförteckning

A Allmänna uppgifter	3
A.1 Ämnesområde	3
A.2 Statistikområde.....	3
A.3 SOS-klassificering	3
A.4 Statistikansvarig.....	3
A.5 Statistikproducent.....	3
A.6 Uppgiftsskyldighet.....	4
A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	4
A.8 Gallringsföreskrifter.....	4
A.9 EU-reglering.....	4
A.10 Syfte och historik	4
A.11 Statistikanvändning.....	5
A.12 Uppläggning och genomförande.....	5
A.13 Internationell rapportering	5
A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar	5
B Kvalitetsdeklaration	5
B.0 Inledning	5

B.1 Innehåll.....	6
1.1 Statistiska målstorheter	6
1.1.1 Objekt och population	6
1.1.2 Variabler	6
1.1.3 Statistiska mått	7
1.1.4 Redovisningsgrupper	7
1.1.5 Referenstider	7
1.2. Fullständighet.....	7
B.2 Tillförlitlighet.....	7
2.1 Tillförlitlighet totalt	7
2.2 Osäkerhetskällor	8
2.2.1 Urval	8
2.2.2 Ramtäckning	8
2.2.3 Mätning	8
2.2.4 Svartsbortfall.....	8
2.2.5 Bearbetning	9
2.2.6 Modellantaganden.....	9
2.3 Redovisning av osäkerhetsmått.....	9
B.3 Aktualitet.....	10
3.1 Frekvens.....	10
3.2 Framställningstid.....	10
3.3 Punktlighet	10
B.4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet	10
4.1 Jämförbarhet över tiden	10
4.2 Jämförbarhet mellan grupper	11
4.3 Sammanvändbarhet med annan statistik	11
B.5 Tillgänglighet och förståelighet.....	11
5.1 Spridningsformer	11
5.2 Presentation.....	11
5.3 Dokumentation.....	11
5.4 Tillgång till primärmaterial.....	11
5.5 Upplysningstjänster.....	12

A Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Ämnesområde: Socialtjänst

A.2 Statistikområde

Statistikområde: Individ och familjeomsorg

A.3 SOS-klassificering

Tillhör (SOS)

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100).

A.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Socialstyrelsen

Postadress: 106 30 Stockholm

Besöksadress: Rålambsvägen 3, Stockholm

Kontaktperson: Barbro Engdahl

Telefon: 075-247 36 11

Telefax: 075-247 32 52

E-post: Barbro.Engdahl@socialstyrelsen.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)

Postadress: 701 89 Örebro

Besöksadress: Klostervägen 23

Kontaktperson: Alf Pettersson

E-post: alf.pettersson@scb.se

Telefon: 019-17 60 00

Myndighet/organisation: Statens institutionsstyrelse (SiS)

Postadress: Box 30224, 104 25 Stockholm

Besöksadress: Lindhagensgatan 126

Kontaktperson: Per Erik Palmqvist

E-post: PerErik.Palmqvist@stat-inst.se

Telefon: 010-4534038

Myndighet/organisation: Statisticon AB
Postadress: Box 837, 101 36 Stockholm
Besöksadress: Klara Södra Kyrkogata 1
Kontaktperson: Anders Sundström
E-post: anders.sundstrom@statisticon.se
Telefon: 010-130 80 28

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001: 99) och förordning (SFS 2001:100) om den officiella statistiken. Socialnämnderna är skyldiga att lämna uppgifter till undersökningen om insatser enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, och enligt förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnd att lämna statistiska uppgifter.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

För frivillig vård gallras insamlingsblanketter efter ett års lagring. Mängddataregistret gallras inte.

För tvångsvårdsstatistiken gäller Riksarkivets föreskrifter om gallring hos Socialstyrelsen, beslutade den 14 augusti 2001 (RA-MS 2001:40). Enligt 2 § gallras inte individdataregistret.

A.9 EU-reglering

Det finns ingen reglering på EU-nivå.

A.10 Syfte och historik

Syftet är att beskriva omfattningen av vårdinsatser för vuxna personer med missbruk och beroende. De frivilliga insatserna som ges enligt socialtjänstlagen (2001:453) 4 kap 1 § består i huvudsak av bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade insatser, frivillig institutionsvård och familjehemsvård.

Insatserna inom tvångsvård på institution enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) består av ansökningar, omedelbara omhändertaganden och utskrivningar.

Socialstyrelsen har publicerat officiell statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende sedan statistikår 1994 och denna statistik har bestått av insatser inom tvångsvården på institution enligt LVM. Tidigare publicerades statistiken av Statistiska centralbyrån (SCB) i *Statistiska meddelanden*, serie S.I. Statistiken i sin nuvarande form publiceras sedan 1998.

A.11 Statistikanvändning

Statistiken används av statliga och kommunala myndigheter för att planera, utvärdera och följa upp verksamheten. Den ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

A.12 Uppläggning och genomförande

Statistiken är en sammanställning av tre olika undersökningar. Samtliga är totalundersökningar.

Den första undersökningen (SO0202) omfattar insatser enligt SoL som ges till vuxna med missbruk och beroende inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg i Sveriges 290 kommuner. Insatser som undersöks är bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade öppna insatser, frivillig institutionsvård och familjehemsvård.

Den andra undersökningen (SO0207) avser personer som berörs av ansökningar om tvångsvård, beslut om omedelbart omhändertagande och domar om vård enligt LVM från samtliga förvaltningsrätter i riket. Bland personer som berörs av ansökningar inbegrips både de som får vård och de personer där ansökan inte leder till vård. Undersökningen sker årligen och sammanställs av Statistiska centralbyrån (SCB).

Den tredje undersökningen (SO0208) är en sammanställning av uppgifter från KIA-systemet, ett rapporteringssystem som används av Statens institutionsstyrelse (SiS). Sammanställningen avser två områden, dels antalet inskrivna personer den 1 november och personer som har skrivits ut under statistikåret.

A.13 Internationell rapportering

Det sker ingen internationell rapportering.

A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

I dagsläget finns inte några planerade förändringar i kommande undersökningar.

B Kvalitetsdeklaration

B.0 Inledning

Syftet med statistiken är att kontinuerligt ge socialtjänsten kunskapsunderlag för att kunna följa upp, utvärdera och utveckla individ- och familjeomsorgsverksamheten i förhållande till de uppsatta målen. Statistiken ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

Statistikens första del avser vuxna personer som har problem som är relaterade till eget missbruk och som av socialtjänsten får individuellt behovsprövade insatser enligt SoL som syftar att avhjälpa eller lindra dessa problem.

Statistikens andra del omfattar tvångsvård på institution enligt LVM. Det omfattar även ansökningar, omedelbara omhändertaganden som beslut om vård från förvaltningsrätterna.

B.1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Antal personer med insats enligt SoL eller 27 § LVM den 1 november

Antal personer med insats enligt SoL

Antal personer vårdade enligt LVM den 1 november

Antal personer utskrivna från vårdade enligt LVM

Antal boendedygn enligt SoL

Antal vårddygn enligt SoL och LVM

1.1.1 Objekt och population

Frivillig vård

När det gäller frivilliga insatser för vuxna med missbruk och beroende används socialtjänsten i alla kommuner som undersökningsenhet. Kommunernas socialtjänst redovisar statistik över insatser till vuxna personer med missbruk och beroende på mängdnivå. Vuxna personer med missbruk och beroende avser personer som är 21 år och äldre och som har ett eget missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel eller kombinationer av dessa som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten enligt SoL.

Tvångsvård

Tvångsvård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) avser endast området missbruk och beroende. Som undersökningsenhet för denna insamling används dels förvaltningsrätter, dels institutioner kallade LVM-hem där vederbörande har tvångsvårdats enligt LVM. I dessa fall är populationen de intagna på institution enligt LVM.

1.1.2 Variabler

Antal personer med insats den 1 november fördelas på födelseår och kön.

Antal kvinnor och män med insats enligt SoL.

Antal beviljade boendedygn fördelas på kvinnor och män.

Antal personer med beviljade individuellt behovsprövade öppna insatser den 1 november.

Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård den 1 november, fördelas på kvinnor och män.

Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård under året, kvinnor och män.

Antal beviljade vårddygn i frivillig institutionsvård, kvinnor och män.

Antal beviljade vårddygn inom familjehemsvård, kvinnor och män.

Typ av vårdgivare fördelas på 1) offentlig, 2) privat eller enskild och 3) privat/enskild delad med offentlig vårdgivare.

Antal tvångsintagna personer enligt LVM den 1 november, kvinnor och män.

Antal ansökningar om vård enligt LVM fördelas på bifallna och avslagna, indikation om vård och typ av missbruksmedel.

Typ av indikation redovisas som risk för att skada egna hälsan, risk att förstöra sitt liv, risk att skada sig själv och risk att skada närstående.

Typ av missbruksmedel fördelas på alkohol, narkotika, alkohol och narkotika samt övrigt missbruk.

Beslut fördelas på typ av beslut, beslutsfattare och missbruksmedel.

Prövning fördelas på prövningar som består och prövningar som upphör. Beslutsfattare fördelas på förvaltningsrätt och socialnämnd.

Härledda variabler:

Vårdtiden i antal dagar räknas fram med hjälp av datumen för vårdstart och avslutad tvångsvård, med avdrag för eventuella avvikelsedagar. Medelvårdtiden räknas fram med hjälp av det totala antalet vård dagar under året dividerat med totala antalet avslutade vårdtillfällen under året.

Åldern beräknas som statistikår minus födelseår.

1.1.3 Statistiska mått

Totalt antal individer

Antal personer med insats per 10 000 invånare (21-64 år)

Dygn per inskrivning

Genomsnittligt antal vårddygn per person

Vårdtid (antal dagar)

1.1.4 Redovisningsgrupper

Riket

Län

Kommun

Åldersgrupper(frivilliga insatser): 21-24, 25-34, 35-49, 50-64, 65-w år

Åldersgrupper(tvångsvård): 18-24, 25-34, 35-49, 50-64, 65-w år

1.1.5 Referenstider

Referenstider för denna statistik är statistikår 2015 och den 1 november 2015.

1.2. Fullständighet

Statistiken beskriver insatser till vuxna personer med missbruk och beroende som har varit i kontakt med kommunens socialtjänst och har fått beslut om insats enligt SoL, eller som har varit föremål för tvångsvård enligt LVM. Därmed omfattas exempelvis inte uppgifter om missbruksvård inom hälso- och sjukvården.

Statistiken beskriver inte uppgifter om själva behandlingen, det vill säga här ingår inga uppgifter om typ av behandling, behandlingens omfattning eller behandlingsutfallet.

B.2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Uppgifterna som ligger till grund för statistiken över insatser för vuxna personer med missbruk och beroende kommer från olika uppgiftslämnare såsom socialtjänsten, förvaltningsrätten och Statens institutionsstyrelse. Inom till exempel socialtjänsten kan uppgiftslämnarna ha olika kompetens och de kan inte alltid bedöma om de uppgifter som inlämnas är rimliga.

Uppgifter om de frivilliga insatserna hämtas från individ- och familjeomsorgen i kommunernas socialtjänst. Olika problem hos vissa uppgiftslämnare har dock bidragit till att uppgifterna inte är helt tillförlitliga. De uppgifter som rör tvångsvårdade personer (individuppgifter) bedöms vara mer tillförlitliga än de

som rör den frivilliga vården (mängduppgifter). Det finns en viss osäkerhet i kvaliteten på de uppgifter som kommer från Statens institutionsstyrelse.

2.2 Osäkerhetskällor

Följande osäkerhetskällor kan identifieras:

- Uppgifter som redovisas som giltiga den 1 november kan i vissa enstaka fall gälla någon annan dag under november månad. Dessvärre går det inte att veta vilka som redovisar på det sättet.
- Vissa kommuner saknar rutiner för sammanställning och inlämnande av data.
- Insatser inom bistånd som avser boende registreras på olika sätt i olika kommuner.
- Bland individuellt behovsprövade öppna insatser kan en person ha flera insatser samtidigt, men det framgår inte av de mängduppgifter som kommunerna lämnar.
- När det gäller familjehem redovisar vissa kommuner även vård i hem med HVB- tillstånd, vilket inte bör ingå i just denna del av statistiken.

2.2.1 Urval

Samtliga insamlingar är totalundersökningar.

2.2.2 Ramtäckning

Det finns inga uppgifter om ramtäckningsproblem

2.2.3 Mätning

Följande mätninginstrument används för denna statistik:

- Webb-blanketten *Insatser för vuxna personer med missbruk och beroende under 2015*. Frågeformulärens innehåll framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över ansökan om vård enligt 22 och 23 §§ LVM 2015. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över omedelbara omhändertaganden enligt 13 § LVM och beredande av vård enligt 4 § LVM 2014. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över utskrivningar av vårdade enligt LVM 2014. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.

2.2.4 Svartsbortfall

Sex kommuner har inte lämnat några uppgifter i insamlingen som rör frivilliga insatser för vuxna personer med missbruk och beroende: Falköping, Flen, Färgelanda, Heby, Partille och Sala.

Det har inte framkommit uppgifter om svartsbortfall från Statens institutionsstyrelse (SiS) och förvaltningsrätterna gällande insamlingen som rör uppgifter över tvångsinsatser enligt LVM.

För en mer utförlig beskrivning av det totala och partiella bortfallet, se varje enskild tabell i Statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende 2015 (Excel-fil).

2.2.5 Bearbetning

Uppgifterna om frivilliga insatser kommer från individ- och familjeomsorgen i kommunernas socialtjänst. Uppgifterna lämnas in elektroniskt. Vid registrering av uppgifter sker ett antal kontroller. Kontrollerna avser inmatning, logiska samband mellan vissa uppgifter, rimlighet och jämförelse med föregående år. Kommuner med någon form av avvikelse i de inlämnade uppgifterna kontaktas och ombeds att korrigera uppgifter eller lämna en kommentar. Uppgifter som inte har korrigerats har behandlats som bortfall.

Uppgifterna om tvångsvård lämnas till SCB från SiS. Dessa uppgifter lagras i en SQL-databas efter en automatisk granskning via logiska kontroller och valida värden.

Uppgifter om intagna 1 nov 2015

SiS inkommer med uppgifter om personer som fanns registrerade hos SiS den 1 nov 2015. Från detta material tas följande poster bort: de som vårdades enligt SoL, de som hade vård i annan form (bl.a. enligt 27 § LVM), de som låg på sjukhus, hade permission samt de som satt i fängelse. Vissa av posterna från SiS saknade uppgift om missbruksmedel. För samtliga kunde man dock hämta dessa uppgifter från beslut av förvaltningsrätten.

Uppgifter om utskrivningar från LVM under 2015

SiS levererar uppgifter om utskrivningar av vårdade enligt LVM på behandlingshem under 2015 till SCB som på uppdrag av Socialstyrelsen gör en sammanställning av uppgifterna.

Uppgifter om ansökningar och omedelbara omhändertaganden enligt LVM

Insamlingen av beslut om ansökningar och omedelbara omhändertaganden enligt LVM, från förvaltningsrätter, sker en gång per år. Förvaltningsrätterna skickar blanketterna till SCB som gör en årlig sammanställning på uppdrag av Socialstyrelsen. Det inkomna materialet granskas manuellt, rättas och kompletteras. Vid dataregistreringen görs en automatisk granskning via logiska kontroller och valida värden.

2.2.6 Modellantaganden

När en uppgift saknas har den bortfallskompletterats, det vill säga den saknade uppgiften har ersatts med en uppskattad uppgift. I första hand har bortfallskompletteringen gjorts med motsvarande värde från föregående år. Om det inte varit möjligt har kompletteringen gjorts genom att beräkna det genomsnittliga antalet av den efterfrågade variabeln för denna kommungrupp, när det gäller befolkningsstorleken. I uppskattningen används folkmängden mellan 21 och 64 år den 31 december 2015.

I tabellerna har bortfallet markerats med ”..” på kommunnivå. Det bortfallskompletterade värdet ingår däremot på läns- och riksnivå. Detta gör att de publicerade totalsummorna för län och för riket skiljer sig från dem som man får om man summerar värdena för kommunerna.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Det finns inget redovisat osäkerhetsmått.

B.3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Statistiken publiceras en gång per år.

3.2 Framställningstid

Det räknas med en framställningstid på sju månader från och med att blanketterna skickas till uppgiftslämnarna

3.3 Punktlighet

Statistiken publicerades den 26 maj 2016.

B.4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Jämförelser med tidigare års uppgifter måste till stora delar göras med försiktighet. Före statistikår 1998 bestod denna statistik endast av insatser inom institutionsvård för vuxna med missbruksproblem, och uppgifter inhämtades från vårdinstitutioner och länsrätter. Från och med 1998 inhämtas uppgifter från kommunerna (för frivilligvård) samt från Statens institutionsstyrelse och länsrätter (för tvångsvård). Länsrätter ombildades 2010 till förvaltningsrätter. Jämförelser med uppgifter före statistikår 1998 försvåras ytterligare av att statistiken fått en ny indelning.

För den frivilliga vården innehåller uppgifterna på riks- och länsnivå mellan statistikår 1998 och 2001 ett stort bortfall och är inte så tillförlitliga pga att värdena har ersatts genom imputation. . Därför bör det gå bättre att jämföra uppgifterna från statistikår 2002 och framåt, beroende på vilken variabel det handlar om. Jämförbarheten över tid bör inte göras för inskrivningar i familjehemsvård och beviljade boendedygn i bistånd som avser boende, eftersom inskrivningar och beviljade boendedygn som orsakat kostnader började redovisas till kommunen från och med statistikår 2004. Inga uppgifter om inskrivningar samlas in sedan 2007 för frivillig institutionsvård eller familjehemsvård. År 2012 infördes redovisning av antal personer som har bistånd som avser boende uppdelat på varaktighet i boendet. Den variabeln har låg täckningsgrad 2012–2013 men 2014 är redovisningen överensstämmande med totala antalet individer som får bistånd som avser boende. Inskrivningar för bistånd som avser boende ändrades till antal personer i bistånd som avser boende statistikår 2013. Fördelningen av uppgifter om vårddygn för frivillig institutionsvård ändrades från och med statistikår 2005. Sedan dess fördelas de på tre typer av vårdgivare: 1) offentlig vårdgivare, 2) privat/enskild vårdgivare och 3) privat/enskild delad med offentlig vårdgivare.

Jämförelser inom tvångsvården på institutioner försvåras av några förändringar som gjordes till 1998 års rapport. Däremot kan uppgifterna inom tvångsvården från åren 1998–2015 jämföras. Nedan listas de huvudförändringar som infördes i statistiken om institutionsvården fr.o.m. 1998 och som ska beaktas inför en jämförelse genom tiden.

- Före statistikår 1998 har uppgifter om vård i hem för vård eller boende

insamlats från institutionerna.

- Tidigare ingick personer från 18 år som varit föremål för frivillig institutionsvård i statistiken. Målpopulationen avgränsas dock sedan 1998 till att omfatta personer från 21 års ålder, vilket innebär att antalet vuxna med missbruksproblem blir något lägre än det hade blivit med den gamla åldersavgränsningen (se fotnot i tabell 13).
- Personer i åldern 18–20 år med insatser inom den frivilliga missbruksvården (dvs. undantaget LVM-insatser) ingår från och med 1998 års statistik i den del av socialtjänststatistiken som beskriver socialtjänstens insatser för barn och unga. Tyvärr går det inte att utläsa hur många de är.
- När insatserna relateras till en viss mättdag var datumet tidigare den 31 december. 1998 ändrades det till den 1 november.

Från och med statistikår 2007 publiceras uppgifter om vårddygn (inklusive dagar som vederbörande avvek) i tvångsvården. Det totala antalet beviljade vårddygn i tvångsvård på institution enligt LVM fördelas efter län, kommun och antal vårddygn till kvinnor och män

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Det är svårt att jämföra statistiken med andra länder eftersom både insamlingsförfarandet och lagregleringarna skiljer sig åt.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Vissa delar av statistiken används för att räkna ut kostnader i samband med uträkning av kostnader i Kommunala räkenskapssammandraget 2015.

B.5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Rapporten finns tillgänglig på Socialstyrelsens hemsida.

5.2 Presentation

Publikationen består huvudsakligen av tabeller. Dessutom finns definitioner och begrepp, kvalitet, ett antal beskrivande diagram och ett faktablad som beskriver de viktigaste resultaten.

5.3 Dokumentation

Sedvanlig registerdokumentation finns för både frivilliga insatser och tvångsvårdsinsatser. Dokumentationen kan beställas från Socialstyrelsen.

5.4 Tillgång till primärmaterial

För frivilligvården gäller att uppgifterna samlas in på aggregerad nivå. Detta ger begränsade möjligheter till specialbearbetningar. När det gäller tvångsvården finns individbaserade dataregister. Beskrivningen för dessa register hittas här: www.socialstyrelsen.se/register/socialtjanstregister/tvangsvardlvm

5.5 Upplysningstjänster

Barbro Engdahl, Avdelningen för statistik och jämförelser, Socialstyrelsen

Telefon: 075-247 36 11

E-post barbro.engdahl@socialstyrelsen.se